

IWGIA är en organisation som arbetar för att stärka ursprungsfolkens rätt att själva forma sin nuvarande situation och framtid, samt rätten till sin egen historia.

Om du vill stödja IWGIA:s arbete kan du:

- Bli aktiv medlem i IWGIA-Göteborg.
- Prenumerera på IWGIA:s material.
- Skänka en penninggåva som stöd till föreningens arbete.

Adressen till IWGIA-Göteborg är...
c/o Socialantropologiska institutionen
Göteborgs Universitet
Box 700, 405 30 Göteborg

...eller besök oss på: Brogatan 4 (Världshuset)

Telefon: 031-773 45 77
Fax: 031-773 46 07
e-post: iwgia.goteborg@sant.gu.se

För prenumerationer eller aktivt medlemskap i
IWGIA International, kontakta...

The International Secretariat of IWGIA
Classensgade 11 E, DK-2100
Copenhagen, Denmark

Telefon: (+45) 35 27 05 55
Fax: (+45) 35 27 05 07
e-post: iwgia@iwgia.org

...eller gör ett besök på deras hemsida www.iwgia.org

IWGIA-Göteborg

International Work Group for Indigenous Affairs

IWGIA

**Please don't
remove**

URSPRUNGSFOLK

2001

IWGIA

IWGIA är en politiskt och religiöst oberoende organisation som arbetar för ursprungsfolkens rättigheter. Arbetet ska så långt som möjligt spegla huvudlinjerna i de strategier och förhållningssätt som förs fram av ursprungsfolken själva och deras organisationer.

Bakgrund

IWGIA grundades i Oslo 1968 av antropologer, mycket som ett direkt svar på uppgifterna om omfattande övergrepp mot Amazonasindianer vid denna tid. Syftet med organisationen var att dokumentera folkmord och våld mot ursprungsfolk. Från att ha varit en liten organisation med fokus på Latinamerika så är IWGIA idag en internationellt erkänd organisation som arbetar med ursprungsfolk världen över. Det internationella sekretariatet ligger numera i Köpenhamn med ett flertal personer anställda.

Fortfarande så är IWGIA:s viktigaste aktiviteter att dokumentera, publicera och att aktivt jobba för mänskliga rättigheter, men IWGIA driver även utvecklingsprojekt och håller konferenser, då ofta i nära samarbete med ursprungsfolkens egna organisationer. En del av det aktiva arbetet utförs exempelvis genom information och lobbying i olika organisationer såsom EU och FN. IWGIA har förövrigt status som NGO (non governmental organization) i FN.

De publikationer som ges ut i tidskrifts- och bokform är till största del på engelska och spanska och baseras på den dokumentation som görs. *Indigenous Affairs*, som är IWGIA:s periodiska tidskrift, kommer ut fyra gånger per år. Här tas aktuella frågor och nyheter upp i artiklar från hela världen. En gång per år publiceras årsboken *The Indigenous World*, som ger en överblick av de viktigaste händelserna angående ursprungsfolk. Däremellan publiceras *Documents* med fokus på regionala frågor eller teman.

Struktur

Sedan år 2000 är IWGIA en medlemsorganisation med ett aktivt medlemskap. Med det menas att IWGIA först och främst är en arbetsgrupp, där medlemmarnas aktiva arbete är kärnan. Något direkt stödmedlemskap finns inte.

Den internationella styrelsen är IWGIA:s styrande organ. Den består av sju medlemmar, varav sex är valda av och bland medlemmar i IWGIA, medan den sjunde väljs av och bland de personer som är anställda på sekretariatet. Varje styrelsemedlem sitter i tre år. Valet av styrelsemedlemmarna äger rum i november varje år, och de som varit medlemmar minst ett år i IWGIA och betalt den årliga medlemsavgiften har rätt att rösta.

Bland styrelsens uppgifter är att övervaka och ta beslut i frågor som rör redaktionella, rättsliga och finansiella ärenden. Vidare skall styrelsen godkänna den årliga räkenskapen och budgeten, samt framställa en årsrapport. Minst fyra gånger per år hålls styrelsemöte, och ett av dessa skall sammanfalla med det årliga *Forumet*. Detta forum är ett årsmöte för samtliga medlemmar inom IWGIA, och fungerar som ett rådgivande organ till styrelsen.

Det internationella sekretariatet är det verkställande organet. Här administreras och koordineras det dagliga arbetet och IWGIA:s aktiviteter. Det är också sekretariatet som publicerar och tar hand om information, dokumentation och publikationer. Sekretariatet är ansvarigt för kontakten med medlemmar och lokalgrupper.

Lokalgrupper

En grupp av medlemmar kan skapa en lokalgrupp, med egna stadgar som godkänns av styrelsen. Dessa lokalgruppers aktiviteter koordineras med Köpenhamn, och styrelsen skall hållas informerad, särskilt när det gäller större projekt och ansökningar. En årlig rapport från lokalgrupperna lämnas till styrelsen. IWGIA-Göteborg är en av lokalgrupperna inom IWGIA.

Världens ursprungsfolk

Av världens befolkning är ungefär 6 %, runt 350 miljoner, ursprungsfolk. Dessa tillhör någon av de åtminstone 5000 folkgrupper som finns spridda över hela världen, oftast i vad vi uppfattar som avlägsna regioner. Det gemensamma för ursprungsfolken är att de är ättlingar till de folk som bodde i det område som sedan "upptäcktes", erövrades och koloniserades av för dem främmande folk.

När immigranter från Europa bosatte sig i Amerika och Oceanien, samt när olika nationalstater sedan bildades, blev dessa folkgrupper undanträngda och marginaliserade. Som följd har rätten till de traditionella landområdena och deras resurser, rätten att få uttrycka och utveckla sina egna distinkta kulturer, samt rätten till självbestämmande oftast fråntagits dem.

Majoritetskulturernas förhållningssätt till ursprungsfolk har alltid varit komplex. Samtidigt som man förslavade indianer i Sydamerika så talade filosofer om de "ädla vildarna" som moraliska förebilder. Nutidens bild av ursprungsfolk skiljer sig inte så mycket från forna tiders bilder. Inom NewAge kretsar betraktas ofta indianerna som "heliga" och mystiska varelser som är "närmare naturen" än vad vi i västvärlden är.

Å andra sidan finns det förespråkare för att det enbart finns människor och att alla har samma behov, alltså finns det ingen anledning att särbehandla vissa människor. Oftast finns båda ytterligheterna hos en och samma individ. De flesta är mot kvinnlig omskärelse men samtidigt för att ursprungsfolk själva skall få bestämma sina seder och bruk.

De senaste årtionden har ursprungsfolken fått ett allt starkare stöd internationellt, och de folkrättsliga insatserna på området går framåt. Idag är ursprungsfolk viktiga politiska aktörer i sina länder. Men fortfarande har många kvar bilden av ursprungsfolk som

”primitiva” och ”hinder för utvecklingen”, eller som ”exotiska” och ”ädla vildar”, en bild som inte minst förstärks av de stereotyper och maskotar som återfinns inom nöjes- och sportvärlden.

Definitioner och internationella organisationer

På 1970-talet började olika minoritetsgrupper organisera sig politiskt. I och med denna politiska kamp blev det även viktigt att börja definiera vilka som får kalla sig för ursprungsfolk. Begreppet ursprungsfolk definieras dock olika – det finns egentligen ingen politiskt eller rättsligt klar definition, och svårigheten med att klart kunna definiera leder exempelvis till att enskilda ursprungsfolk får problem i sin kontakt med regeringar och nationer. Extra viktigt blir definitionerna när ursprungsfolken erhåller rättigheter som kan uppfattas som fördelaktiga, och där dessa inte delas med den övriga befolkningen i landet.

De vanligaste och mest använda definitionerna är de som återfinns inom FN och i ILO:s (International Labour Organization) konvention 169.

ILO – International Labour Organization

FN:s speciella organisation ILO grundades 1919 för att skydda arbetarnas rättigheter världen över. Ett antal *konventioner*, med minimum standard för vissa mänskliga rättigheter, samt *rekommendationer* som vägledning för medlemsländerna, har utarbetats av ILO genom åren.

För ursprungsfolk är ILO viktig då den som en av få internationella organisationer har en konvention som specifikt behandlar ursprungsfolkens rättigheter; 1957 antogs konvention nr 107 med uppgift att skydda ursprungsfolk mot övergrepp och exploatering.

1989 reviderades den till följd av en mer aktuell förståelse av ursprungsfolkens situation och *The Indigenous and Tribal Peoples Convention, no 169* trädde i kraft 1991.

ILO:s konvention 169 förklarar att ursprungsfolk anses vara de som...

- härstammar från de folkgrupper som levde i området vid tiden för erövring, kolonisation eller skapandet av nuvarande statsgränser.
- helt eller delvis har behållit sina egna sociala, ekonomiska, kulturella och politiska institutioner.

ILO 169 betonar självidentifiering som ett avgörande kännetecken för ursprungsfolk. I konventionen erkänns ursprungsfolkens fulla sociala, kulturella och religiösa rätt. Även rätten till sina egna institutioner, bevarandet och utvecklandet av sina kulturer och levnadssätt, samt rätten till traditionella landområden skall respekteras och skyddas. Konventionen anses av många ursprungsfolk och organisationer vara ett stort steg framåt när det gäller erkännandet av ursprungsfolkens rättigheter, även om det finns en viss kritik mot den. Framförallt gäller kritiken ursprungsfolkens krav på självbestämmande, något som inte behandlas i ILO 169.

År 2000 hade fortfarande bara ett fåtal av ILO:s över 170 medlemsländer ratificerat konvention nr 169. Några av de länder som har skrivit under är Danmark, Norge och Bolivia, alla med egna ursprungsfolk inom nationen. Däremot har Sverige inte skrivit under, och detta på grund av att Sverige inte anses kunna uppfylla konventionens krav när det gäller samernas rätt till mark.

FN

FN, med 185 medlemsländer och ett antal olika kommittéer, är den internationella organisation som har störst möjlighet att påverka världens länder och lösa de problem som rör mänsklighe-

ten. Efter 1948, då den *Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna* antogs, har mycket hänt.

Sedan slutet av 1900-talet har alltmer uppmärksamhet riktats mot de grupper i världen som inte alltid täcks in av de mänskliga rättigheterna, eller som är speciellt utsatta - kvinnor, barn, minoriteter och *ursprungsfolk* - och man har aktivt arbetat för att ge dem ett bättre skydd. Deklarationen om de mänskliga rättigheterna ger ursprungsfolken i princip bara ett indirekt skydd, då detta dokument ställer krav på lika behandling av människor oavsett etnisk tillhörighet. Många ursprungsfolksgrupper vill också hellre ha rättigheter för grupper än för individer, och de allmänna mänskliga rättigheterna talar enbart om individers rättigheter och inte om grupper.

En definition som mer behandlar ursprungsfolk återfinns i en FN-rapport från 1983, kallad *Cobo-studien*, där ursprungsfolk förklaras vara de som...

- har en historisk kontinuitet med samhällen i det territorium som senare invaderades eller koloniserades av andra.
- anser sig själva skilda från den allmänna befolkningen som nu lever i detta territorium.
- strävar efter att bevara, utveckla och överföra sitt traditionella territorium och sin etniska identitet till framtida generationer. Detta är grunden för deras fortsatta existens som folk, i överensstämmelse med deras egna kulturella, sociala och rättsliga institutioner och system.

Cobo-studien ser den historiska kontinuiteten som viktig vid definition av ursprungsfolk, där en eller flera av de faktorer som nämns i studien ska stå i relation till denna kontinuitet.

Andra definitioner

Även ursprungsfolken har nu själva börjat att definiera sig. I exempelvis Sverige är det enbart samer som får rösta i *Sameparlamentet* och därför är det viktigt, dels för samerna men även för svenska staten, att veta vilka som är samer.

Svenska Sameparlamentets definition på vilka som är samer (13:e samekonferensen i Åre, 1986) säger...

- de vars första språk är samiska, eller vars far eller mor eller mor/farföräldrar har samiska som förstaspråk, eller
- de som anser sig vara same eller anses vara same och som respekterar samernas sociala struktur och som anses vara same av sameorganisationerna, eller
- de vars mor eller far är same enligt de två ovanstående definitionerna

IWGIA-Göteborg arbetar utifrån följande riktlinjer för ursprungsfolk. Dessa riktlinjer används av flera ursprungsfolksorganisationer...

- De är ättlingar till dem som levde på territoriet då detta genom erövring, inflyttning eller på annat sätt övertogs av främmande. *Att bli utsatta för förtryck och marginalisering är något som förenar alla ursprungsfolk.*
- De är inte den politiskt dominerande folkgruppen i sin stat. *I Bolivia är indianerna ursprungsfolk och politiskt marginaliserade fastän de utgör en majoritet av befolkningen.*
- De är kulturellt skilda från den dominerande folkgruppen. *Oftast handlar det om ett eget språk och annorlunda försörjningssätt, nomader, boskapsskötare.*
- De uppfattar sig själva som ett ursprungsfolk. *Egenidentifikationen är viktig, Baskerna i Spanien betraktar sig inte som ursprungsfolk även om de uppfyller de övriga kraven. De har efter Francos fall dock fått ett större mått av självbestämmande.*

Permanent Forum

Det inom FN styrande organet ECOSOC (the Economic and Social Council) arbetar med frågor som rör det ekonomiska, sociala och kulturella, samt hälsa och utbildning. Det har även till uppgift att se till att de mänskliga rättigheterna följs och respekteras. Här återfinns *the Commission on Human Rights* vilket är ett av de främsta organ som, tillsammans med övriga organ inom ECOSOC, behandlar frågor angående ursprungsfolk. I Kommissionen ingår även en arbetsgrupp för ursprungsfolk - *Working Group on Indigenous Populations* (WGIP).

Efter förslag från ursprungsfolksrepresentanter som deltagit i WGIP, bad Världskonferensen för Mänskliga Rättigheter som hölls 1993, att Generalförsamlingen skulle överväga skapandet av ett Permanent Forum för ursprungsfolk inom FN-systemet. Detta skulle då ske under *Internationella årtiondet för ursprungsfolk* som påbörjades 1995. Sedan dess har forumet varit föremål för diskussion inom olika FN-organ, konferenser och workshops. 1998 tillsattes en arbetsgrupp, bland annat med uppgift att undersöka placeringen, det vill säga var i systemet som forumet skall inrättas. Förhoppningen har varit att det placeras på högsta möjliga nivå inom FN-systemet för att på så vis göra forumet mer effektivt.

I juli 2000 beslutade ECOSOC att *the Permanent Forum for Indigenous Issues* skall etableras och enligt planerna vara i arbete 2002. Detta beslut är ett stort framsteg för ursprungsfolken och deras rättigheter - hur stort återstår dock att se. Ett väl fungerande forum kan ge möjligheter att öka ursprungsfolkens mänskliga, ekonomiska, kulturella och sociala rättigheter på ett effektivt sätt, men detta är beroende på hur forumet väl kommer att se ut, och hur användningen av det vill ske.

Forumet kommer att vara ett rådgivande underorgan, förhoppningsvis på samma höga nivå som exempelvis *Commission on Human Rights*. Forumet skall tillhandahålla expertis och ge re-

kommendationer på området, väcka medvetande om ursprungsfolksfrågor och förmedla information till allmänheten. Det kommer att bestå av 16 medlemmar, varav 8 från ursprungsfolksgrupper. De sistnämnda skall tillsättas av ECOSOC:s ordförande efter konsultation med ursprungsfolk, men även regeringar. De övriga 8 väljs av ECOSOC:s råd bland de som nominerats av regeringar.

WGIP har också arbetat fram ett utkast till förklaringen om ursprungsfolkens rättigheter. Denna *the Draft Declaration of the Rights of Indigenous Peoples* har ännu inte antagits då den fortfarande behandlas av FN och nationsstater. I korthet består *the Draft Declaration* av 45 artiklar där man bland annat erkänner ursprungsfolkens kollektiva, liksom individuella, mänskliga rättigheter, rätten att behålla och vidareutveckla såväl den materiella som den andliga anknytningen till traditionella land- och vattenområden, rätten till sina egna kulturer, språk, traditioner och religioner utifrån egna sedvanor och regler, samt rätten till självbestämmande.

De viktigaste frågorna

För ursprungsfolken finns en del frågor som är extra viktiga. De är...

- Rätten till liv
- Rätten till land
- Rätten till kultur (på sina egna villkor)

Dessa tre frågor går in varandra. Det viktigaste är först och främst den fysiska överlevnaden, som påverkas av rätten till land vilket enligt många ursprungsfolk, i sin tur är grunden för att de skall kunna fortsätta vara separata kulturer.

Rätten till liv

När det gäller ursprungsfolkens fysiska överlevnad så fanns det tider då många ansåg att ursprungsfolken måste dö ut för att lämna plats för den mer "civiliserade" människan.

I Nordamerika räknar man med att det fanns cirka 5 miljoner människor före kolonialiseringen. Genom sjukdomar, krig och svält minskade urbefolkningen till runt 600 000 indianer och inuiter år 1800. År 1900 var siffran nere i 250 000 personer. Under det senaste århundradet så har utvecklingen lyckligtvis vänt och 1990 räknade man med att det i Nordamerika fanns 1,6 miljoner indianer och inuiter.

Bestraffningsräder var, och är, ett sätt att "pacificera" ursprungsfolk. När Tyskland skulle "pacificera" herero i sitt protektorat Sydvästantafrika, nuvarande Namibia, blev det krig. 1907, när kriget var över, hade över 100 000 herorer dött medan tyskarna förlorat lite över 1600 man. Fortfarande så förekommer folkmord på ursprungsfolk. Ett exempel på detta är Östtimor som invaderats av Indonesien. Sedan den Indonesiska invasionen 7 december, 1975 räknar människorättsorganisationer med att 200 000 Östtimoreser har dödats, vilket är en tredjedel av befolkningen. Nu har Östtimor blivit självständigt men problemen är fortfarande många.

Rätten till land

Rätten till land är den viktigaste frågan för många ursprungsfolk. I många fall har land ägts av gruppen och inte av individer. När sedan fler och fler nationalstater bildats så har detta lett till en privatisering av mark. Mark fick och får inte längre ägas av grupper utan tillhör antingen en individ eller staten. Mark som tillhörde ursprungsfolk inlemmades oftast i statlig ägo för att i vissa fall sedan säljas till privatpersoner.

Den ökande befolkningen samt en ökad konsumtion bland majoritetsbefolkningar har lett till en jakt på nya råvaror, samt

mark. Den nya marken erövrar ofta från grupper av ursprungsfolk, och detta rättfärdigas genom att ursprungsfolken inte anses kunna förvalta sina naturresurser tillräckligt effektivt. Därför måste någon annan gå in och göra det åt dem. Boskapsnomader, till exempel, som behöver stora ytor mark för sina hjordar har setts som ineffektiva i sin hantering av land och har fått lämna plats åt jordbrukare. Ett exempel på detta är Maasaier i Kenya och Tanzania.

Enligt antropologen John Bodley sker landövertagande av ursprungsfolkens mark i tre steg. Först genom något som kallas det okontrollerade gränslandet, sedan kommer militär interaktion och det tredje steget är administrativ kontroll. Nybyggare flyttar in i ett nytt område, det okontrollerade gränslandet, och kommer i kontakt med de grupper som bor där. För det mesta leder det till konflikter, och det är inte helt ovanligt att man dödar ursprungsfolk därför att man vill åt deras land. Sjukdomar och alkohol leder till en demoralisering i de samhällen som inte kan stå emot trycket ifrån nybyggarna.

För att sedan skapa ordning i det okontrollerade gränslandet så skickar man in militär. Ibland är soldaterna där för att skydda nybyggarna, medan det i modern tid ibland sker under förutsättningen att man skall skydda urbefolkningen. I och med tekniska innovationer, som skjutvapnen, blev det lättare för statsmakterna att erövra områden. Genom militär kontroll av ett område skapar man sedan en administrativ kontroll. Detta leder till ett slut av det okontrollerade gränslandet.

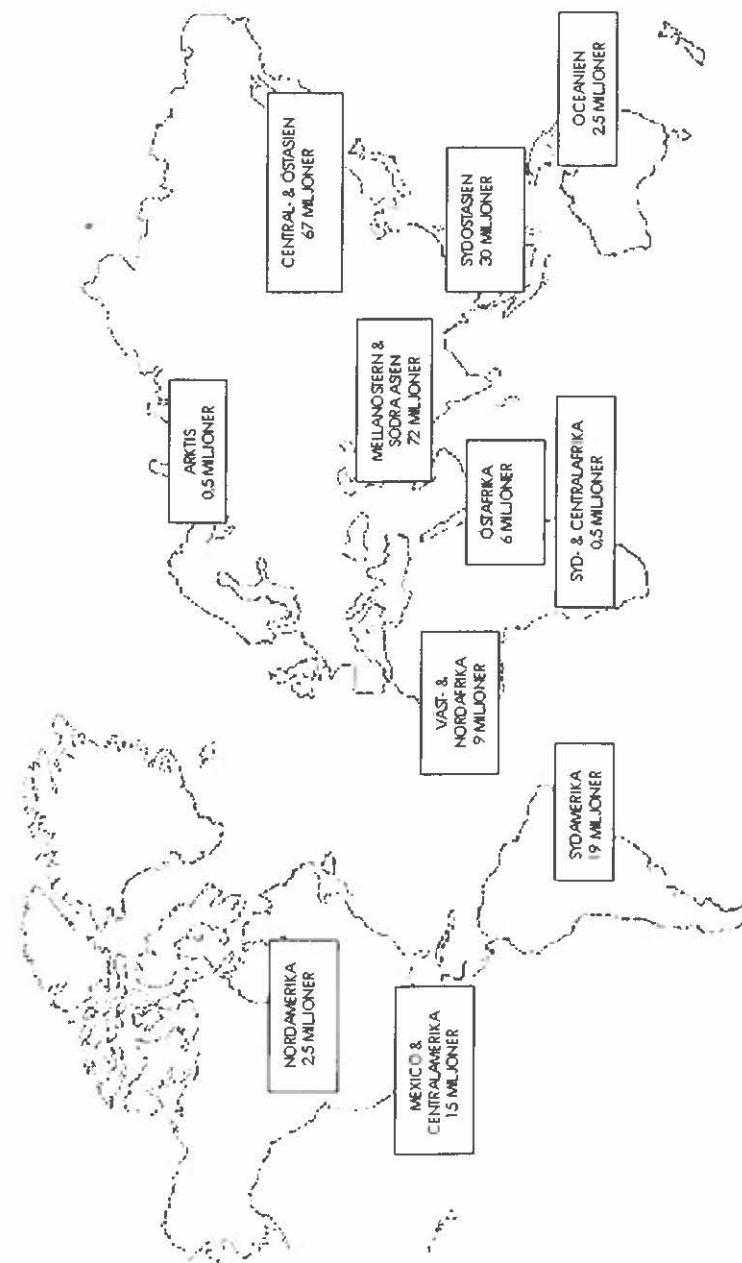
Rätten till kultur

Expansion in i ursprungsfolkens områden sker genom att skapa "ordning", bygga vägar, skolor, skapa ett domstolsväsen och så vidare. Man ser de lokala kulturerna som "bakåtsträvare", som kvarlevor av det förflutna. Många ser industrialiseringsprocessen

som oundviklig. En vanlig tankegång hos makthavare är att ursprungsfolk ägnar sig åt "barbariska seder och bruk" vilket gör att de måste "civiliseras". Det blir "vår" moraliska plikt att få dem att sluta med seder som anses vara dåliga.

Ursprungsfolk kan av statsmakten betraktas som en minoritet som måste skolas i vad det innebär att vara medborgare. Staten kan även se det som sin plikt att alla innevånare i ett land skall ha samma utbildning. Skolundervisning sker sällan på ursprungsfolkens egna villkor och det är inte ovanligt att lärare undervisar om den kulturella förändring som sker i termer av "utveckling och framsteg". Detta gör att barnen kan se ner på sin egna kultur och även börja förakta föräldrarnas livsstil.

Ursprungsbefolkningar hamnar ofta i en rävsax. Å ena sidan blir de "fullvärdiga" medlemmar av en nationalstat med ett rättsligt skydd, å andra sidan medför rättigheterna assimilering genom tvingad skolgång, privat ägande med mera.

Världens ursprungsfolk 2

Arktis

I den arktiska regionen, som innefattar Alaska, Canada, Grönland, Skandinavien och Ryssland, finns det lågt räknat en halv miljon människor som tillhör olika ursprungsfolk. Några av dessa är *inuiterna*, *samer* och *nenets*.

Inuiterna är den största av de arktiska grupperna och bor i de nordligaste delarna av Alaska och Canada, samt på Grönland och i nordöstra Ryssland.

I Ryssland finns dessutom ett stort antal andra ursprungsfolk som återigen har börjat organisera sig efter Sovjetunionens fall. Ett av dessa är *nenets*, liksom *samer* är de renskötare och jägare. Problemen för *nenets*, liksom för många andra grupper i Ryssland, är många. Bland annat hotas deras marker av exploatering och miljöförstörelse. Exakt hur många som tillhör ursprungsfolken i Ryssland är svårt att säga. Officiellt rör det sig om ungefär 200 000, men troligtvis är siffran betydligt högre i verkligheten.

Nordamerika

I Canada och USA finns hundratals olika grupper som tillhör Amerikas ursprungsbefolkning, indianerna. Totalt utgör de dock knappt 1% av hela befolkningen. Rätten till land, vatten och naturresurser är något som de flesta av dagens indiagrupper kämpar för.

Navaho, *Shoshone* och *Cree* är tre grupper som drabbats av nationalstaternas exploatering av naturresurser. *Navaho* har stora kolfyndigheter inom sitt reservat; hos *Western Shoshones* bryts uran, förutom att delar av reservatet använts för provsprängning av kärnvapen; och *Cree* har bland annat problem med dammbyggen som hotar deras traditionella marker.

Men även den kulturella exploateringen har blivit allt mer uppmärksam. Framförallt gäller detta företag och idrottsklubbar användande av indianer och indiansk kultur i logotyper, oftast helt missvisande och utan relevans.

Mexico och Centralamerika

Till skillnad från i USA och Canada lever inte indianerna i Mexico och Centralamerika i reservat, utan oftast som andra klassens medborgare mitt i samhället. I de flesta länder världen över är ursprungsfolk en minoritet av befolkningen. Guatemala är ett undantag, där mer än hälften av befolkningen tillhör någon grupp av landets *Maya*. Trots att indianerna är i majoritet har de ändå ingen möjlighet att hävda sina rättigheter, och fortfarande händer det att indianer mördas.

Flertalet av länderna i regionen präglas av våld mellan ursprungsfolken och staten – Chiapas i Mexico är bara ytterligare ett exempel.

Sydamerika

Mer än 19 miljoner människor tillhörande ursprungsfolk lever i Sydamerika. Av dessa är 18 miljoner höglandsindianer såsom *Mapuche* i Chile och *Quechua*, i Peru och Bolivia. Problemen för de flesta höglandsindianer är hotet mot deras landrättigheter och andra rättigheter, samt att många av dem hamnar i kläm mellan gerillagrupper och regeringsstyrkor i de ofta konflikttrubbade länderna i Latinamerika.

Låglandsindianerna, som beräknas vara cirka en miljon, är huvudsakligen utspridda längs Amazonfloden och dess bifloder. Flera av dessa skogsindianer lever fortfarande som jägare/samlare eller svedjebbrukare. Likt många andra ursprungsfolk förlorar de alltmer av sina landområden, framförallt på grund av mineral-

utvinning och skogsavverkning. *Yanomami* är en av de största folkgrupperna i Amazonas, och kanske också ett av de mest kända.

Väst- och Nordafrika

I Väst- och Nordafrika lever olika nomadfolk – *tuareger*, *berber* och *beduiner* – som har stora problem med att bevara sin livsstil. Förutom svåra perioder av torka, som drabbar boskap och i längden nomadernas försörjning, är det också ett område med många våldsamma konflikter. De är således svårt trängda, dels av klimatet och dels av andra folkgrupper som flyttar in i deras område som följd av stridigheter.

Övriga ursprungsfolk i Västafrika är *Fulani* och *Ogoni*. *Ogoni* i Nigeria har länge varit i konflikt med oljebolag, som exploaterat området med stora miljöproblem som resultat.

Syd- och Centralafrika

Centralafrikas regnskogar hotas av internationella skogsbolags skövlingar, och med detta hotas även pygméernas traditionella levnadssätt. Grupper av pygméer, exempelvis *Mbuti*, *Efe* och *Twa*, lever som samlar- och jägarfolk i ett allt mer krympande territorium. Vid sidan av skogsbolag, har också en ökad inflyttning av jordbrukare, samt upprättandet av nationalparker lett till pygméernas marginalisering.

I södra Afrika lever ursprungsfolk vid namn *San*, kanske mer kända som *Bushmen*. De är samlar- och jägarfolk på gränsen till Kalahariöknen. Torka, inbördeskrig och migration har gjort att förhållandena för *San* liknar andra ursprungsfolks situation, exempelvis pygméernas. I de få områden som fortfarande inte drabats av torka konkurrerar man om vatten och mark med boskapsskötande folk. Ett av dessa boskapsskötande folk är *Herero*, som

också är ett ursprungsfolk. Detta kan visa på hur komplext och svårt ursprungsfolkfrågor egentligen är.

Östafrika

Ett av Afrikas mest välkända ursprungsfolk är *Maasaierna*. De är, tillsammans med *Barabaig*, *Samboru* och *Turkana*, några av de boskapsskötande folk vilka lever i Östafrika. Problemen här innefattar ofta konflikter mellan regeringar och ursprungsfolk om landrättigheter. Från regeringshåll anser man att det vara viktigare att jordbrukare får tillgång till marken, än de boskapsskötande nomaderna, som inte anses kunna ta hand om naturresurserna tillräckligt effektivt.

Stora landområden har också försvunnit på grund av anläggandet av nationalparker. Dessa nationalparker är till för djur – tyvärr finns det ingen plats för hotade folkslag. En effekt av att nomaderna trängs undan är att de i sin tur inkräktar på andra ursprungsfolks marker. Exempel på detta är *Barabaigerna* som konkurrerar med samlar- och jägarfolket *Hadza* om land och resurser.

Mellanöstern och Södra Asien

På och omkring den arabiska halvön finns grupper av *beduiner*, av vilka många fortfarande lever som nomader. Synen på *beduiner* hos de bofasta befolkningarna är dubbel. Dels ses de som en viktig symbol för en fri och stolt arabisk kultur. Men samtidigt upplevs de som ett hot mot utvecklingen, framförallt av arabländernas regeringar. Och utvecklingen är också det största hotet mot *beduiner*ernas nomadiska livsföring. *Kurderna* är ett annat ursprungsfolk i mellanöstern. De lever uppdelade i fyra olika nationer – Turkiet, Iran, Irak och Syrien – och detta är ett av deras problem, då de ser sig som ett folk. Ett självständigt Kurdistan är

målet för många kurder, och som konsekvens har kurderna utsatts för våld och förföljelser.

Indien har flera ursprungsfolk, bland annat de nomadiska *Van Gujjar*, som har haft stora problem med skogsavverkningar på sina traditionella marker kring Himalaya. I grannlandet Bangladesh är Chittagong Hill Tracts en uppmärksammas dispyt där orsakerna till årtionden av våld och övergrepp är mineralfyndigheter och inflyttning från andra områden i Bangladesh. *Jumma*, som är svedjebbrukare, har fått se sig alltmer undanträngda och utsatta.

Central- och Östasien

I Kina utgörs cirka 5% av ursprungsfolk. Officiellt finns det 55 minoritetsfolk i Kina, och de flesta återfinns i ytterområdena. Mongoler, tunguser och turkfolk är några av de grupper som anses vara ursprungsfolk, men även tibetaner ingår. Det gemensamma för dessa grupper är att de är, eller håller på att bli, minoriteter i sina egna regioner genom tvångsterilisering och inflyttning av majoritetsbefolkningen Han. De utsätts oftast för etnisk, kulturell och religiös diskriminering.

Ainu bor på den nordligaste av Japans öar. Först på senare år har Japan börjat erkänna *Ainu* som ett eget folk, dock inte ursprungsfolk. Statens inställning har gjort att många inte vågar identifiera sig som *Ainu*, vilket gör att det är svårt att uppskatta deras antal.

Sydostasien

I Sydostasien finns en gammal konflikt mellan slättlandsfolk, vilka tillhör majoritetsbefolkningen i de olika nationerna, och ursprungsfolk, som ofta bebor skogs- eller bergstrakterna. De sistnämnda utsätts för grova övergrepp från övrig befolkning, men även av militären, i skydd av intensiva skogsavverkningar och

annan multinationell exploatering. Det är inte heller ovanligt med andra konflikter i området som också drabbar ursprungsfolken vilka ofta befinner sig mitt emellan.

Många folkgrupper i Sydostasien är ursprungsfolk – *Hmong*, *Karen* och *Orang Asli* är några av dem.

Oceanien

Denna region täcker in ett stort område, från Australien och Papua Nya Guinea i väst, till Hawaii och Franska Polynesien i öst. Det handlar ofta om mindre grupper av ursprungsfolk - delvis beroende av att området till största del består av ögrupper, och delvis på grund av att ursprungsbefolkningarna har minskat betydligt sedan koloniseringen. På många håll i Oceanien är självbestämmande och den fortsatta koloniseringen viktiga frågor.

Aboriginernas situation i Australien liknar mycket de nordamerikanska indianernas, där landrättigheter hotas av gruv- och oljebolag. De dras också med stora sociala problem, mycket på grund av den marginalisering de varit, och fortfarande är, utsatta för.

Trots många svårigheter så är *Maori* ett folk som börjar bli, förhållandevis, politiskt och kulturellt betydande i Nya Zeeland. På sista tiden har man bland annat fått staten att erkänna sina skyldigheter gentemot maorierna, och vissa landområden har återgivits.

Allmänt

Rent allmänt kan man konstatera att frågor som rör ursprungsfolk och deras rättigheter, men även skyldigheter, är svåra att greppa. Oftast finns det inre motsättningar i själva problematiken som komplicerar det hela ytterligare. Man skall också komma ihåg att ursprungsfolken inte är perfekta – de är naturligtvis vanliga människor, med liknande fel och brister som dem vi alla dras med.

Konflikter inom gruppen är inget ovanligt eller, för den delen, opassande för ursprungsfolk. Dessa konflikter kan handla om vad som anses bäst för gruppens framtid, där den ena sidan väljer "utveckling" och det kanske mer västerländska synsättet på land, resurser och demokrati. Den andra sidan, av vissa kallade traditionister och av andra bakåtsträvare, vill återgå till "det gamla" på gott och ont.

Just frågan vad som är tradition och traditionella lagar kan skapa förtryck i sig. Detta är fallet med många ursprungsfolkskvinnors situation, där man i traditionens namn fortsätter att marginalisera kvinnor socialt, ekonomiskt och politiskt, när det i själva verket handlar om ideal som tagits över från koloniserarna.

Kvinnor utsätts för ett dubbelt förtryck, dels som tillhörande ursprungsfolk och dels som kvinnor. Mycket av detta tar sig uttryck i våld och sexuella övergrepp riktade mot kvinnorna, där förövaren tillhör majoritetsbefolkningen, militären eller, sorgligt nog, det egna folket. Att kvinnorna sedan utpekas som bärare av gruppens kulturella arv, med allt vad det innebär, och troligtvis även har det direkta ansvaret för familjens överlevnad gör att trycket på dem ökar ytterligare.

Många förbättringar har skett när det gäller ursprungsfolkens status i flera länder. Bland det positivaste på sista tiden är *Nunavut*, det område i norra Canada som blivit en slags självständig region inom nationen. Men mycket finns kvar att göra för de mänskliga rättigheter som ursprungsfolken ska omfattas av.